

KLASSIKOT VAI SUOSIKIT?

Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.) 2010: *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*. Gaudeamus, Helsinki University Press

Klassikko-teoksia luonnehditaan usein esimerkiksi seuraavalla tavalla: ”Klassikko on arvostettu ja esimerkillinen teos miltä tahansa taiteen tai tieteen alueelta. Klassikon asemaan teos ei nouse kovinkaan helposti, vaan siihen voi mennä vuosikymmeniä. Klassikoksi nouseminen ei kuitenkaan välttämättä vaadi pitkän ajan kulumista. Klassikkoteoksessa tiivistyy jotain olennaista kulttuurista. Se kantaa mukanaan asenteita, arvostuksia ja maailmankatsomuksellisia periaatteita, ja sillä on usein kielellinen vaikutus eli ihmiset käyttävät esimerkiksi puheessaan lainauksia teoksesta. Klassikkokirja ei välttämättä ole paljon luettu – –.” (Wikipedia, *Klassikko*)

Edellä siteeratun klassikkoteoksia koskevan luonnehdinnan varmaan moni tunnistaa tavanomaiseksi ja tunnustaa oikeansuuntaiseksi. Pentti Haddingtonin ja Jari Sivosen toimittama oiva teos *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* (Gaudeamus) käyttää lähtökohtaisesti hyväkseen sekä muokkaa tarpeisiinsa sopivaksi klassikkouden lievennettyjä piirteitä. Kirja koostuu tiivistä johdannosta ja seitsemää eri ansioitunutta tutkijaa käsittelevästä artikkelista, joissa ollaan tietoisesti kurrottamatta modernin kielentutkimuksen varhaisempiin aikoihin (esim. Wittgensteiniin, Bloomfieldiin, Jakobsoniin tai Harrisiiin). Klassikolla ei välttämättä tarkoiteta vain yhtä suurta teosta vaan esimerkiksi myös kielentutkijaa ja koko hänen elämäntyötään alalla. (s. 8.) Tämän ajatuksen johdattelemana on koottu seitsemästä, laajasti ajatellen funktionaaliseen kielentutkimukseen liittyvästä tutkijasta heidän ajatuksiaan ja työtään selostava kommentaari:

Leonard Talmy (kirjoittajina Tuomas Huuimo ja Jari Sivonen), Ronald W. Langacker (Tiina Onikki-Rantajääskö), Adele E. Goldberg (Jaakko Leino), Wallace Chafe (Ritva Laury), Sandra A. Thompson (Pentti Haddington ja Elise Kärkkäinen), Joseph Greenberg (Matti Miestamo) sekä Oswald Ducrot (Ulla Tuomarla).

Esittelen tässä kirjoituksessa *Kielentutkimuksen modernit klassikot* -teosta lyhyesti siten, että aloitan kokoelmaa temaattisesti kehystävän Johdanto-luvun käsittelyllä. Seuraavaksi pyrin nostamaan kustakin artikkelista esiin jonkin mielestäni ansiokkaan tai muuten mietityttävän seikan. Lopuksi esitän, miksi ja miten artikkelikokoelma on mahdollisesti jo muutenkin ansiokasta sisältöään suurempi kirja.

Mitenkään vähättelemättä valittujen kielentutkijoiden epäamättömiä ansioita klassikkous on mielestäni sinänsä aavistuksen köykäinen kokoelmaa yhdistävä tekijä, sillä se aktivoi kuitenkin tavalla tai toisella laajemman historiallisen perspektiivin, jonka perusteelliseen avaamiseen ei kuitenkaan ryhdytä. Nykytutkijoiden esittelyn kohdalla tämä ajallinen etäisyys jää auttamatta lyhyeksi, vaikka nykyklassikot ovat toki ponnistaneet aikanaan kukin historiallisista lähtökohdistaan. Nämä lähtökohdat (esim. strukturalistinen tai generativistinen peruskoulutus) ja siitä funktionaaliseen käänteeseen johtanut muutosvastarinta olisivat nähdäkseni ansainneet johdantoluvussa perusteellisemmän käsittelyn monestakin syystä. Toimittajat ovat myös itse hieman tinkineet klassikkouden problematisoinnista (s. 8) ja samalla livahtaneet ehkä aavistuksen verran kuin varkain pälkähästä suhteessa perusteellisempaan historialliseen katsaukseen. Näin lähelle nykyhetkeä sijoitettavaa kaanoniam ei oikein voi kuvata (arvottamatta) saati (uudelleen)arvioida, vaan sitä ennen kaikkea rakennetaan. Tällainen kohdistaa huomion itse kohteiden lisäksi

si myös metatasolle kirjoittamisen agendaan.

Kokoelman tarkoituksena on avata ja kuvata kielentutkimuksen funktionalismia laajasti sen eri kanteilta, missä se hyvin onnistuuakin. Sen tahattomana seurauksena tullaan kuitenkin myös vankistaneeksi funktionalismin asemaa. Tämä ei tietenkään sinänsä ole ongelma, mutta historiankirjoituksen tapana ja yhtenä kirjan luentana sen voi paikoin nähdä ongelmallisena. Menemättä tästä nouseviin kysymyksiin lingvistiikan historiografian kannalta (esim. Koerner 2006: 2812–2813) voi todeta, että historiallisesti painotettuna klassikko-näkökulma asemoi teosta lopulta enemmän ”ulkoisesti” kuin ”sisäisesti”, mutta sillekin on keksittäviä kannatettavaa motiivi. Palaan tähän asiaan lyhyesti vielä tämän arvostelun lopussa.

Kokoelman kirjoittajien tuotantoa tuntevalle lukijalle esitellyt tutkijat ovat suorastaan odotuksenmukaiset, vaikka valinta luonnollisesti edellyttää roimaakin karsintaa monien tasavertaisesti esittelynsä ansaitsevan välillä (s. 8–9). Tämä on ymmärrettävää. Sen sijaan kun esitetään, että kognitiivis-funktionaalistypologiseksi nimitetty kielentutkimuksen alue ei ole sisäisesti yhtenäinen (s. 9), niin varmaankin voitaisiin todeta samalla, että se ei hahmotu ”reunoiltaankaan” selvärajaiseksi. On tutkijoita, jotka mielletään enemmän ”vastaleiriin”, generativisteihin kuuluviksi mutta jotka kuitenkin tuotannossaan käsittelevät funktionaalisuutta ja kielen merkityksiä (esim. Jackendoff 1990, Newmeyer 2000 [1998]). Vastaleirikään ei siis tunnu olevan yhtenäinen, eikä funktionaalisuus–autonomisuus-jako kuvaa kielentutkimuksen kenttää mitenkään yksioikoisen ehdottomasti (muuten kuin ehkä tieteensosiologisesti).¹ Samalla periaatteella, kun kysytään, ”mihin suuntaan kielitieteelli-

nen tutkimus on heidän [funktionalistien] vanavedessään edennyt” (s. 9), voitaisiin – taas pelkästään tasapuolisuuden nimissä – lyhyesti kuvailla, kuinka myös generatiivisella ”puolella” on tapahtunut historiallista kehitystä ja etenemistä (ks. Kibbee 2010).

Kuten Tiina Onikki-Rantajääskö osuvasi toteaa (s. 44, 57), asemoitumista vasten chomskylaisuutta on vaikea pelkästään Suomesta käsin ymmärtää, sillä ymmärtääkseni meikäläinen kielentutkimus ei jakaudu amerikkalaisen mallin mukaan kahteen kilpailevaan leiriin. Generativismi jäi täällä suhteellisen lyhyeksi pyrähdykseksi ja hiipui ja harvinaistui sittemmin (myös s. 102). Ylipäätään koko generatiivisesta suuntauksesta on taidettu kirjoittaa suomeksi ja Suomessa enää myöhemmin verraten melko vähän (kuitenkin Niemi 1996; Leiwo 2002: 67–88, Brattico 2008). Olisi kuitenkin mielestäni hyvä käsitellä sitäkin reilusti samalla mitalla arvioiden.

Mielestäni hieman vaatimattomaksi jäänyttä johdantolukua olisi voinut laajentaa täysimittaiseksi artikkeliksi myös pohtimalla ja avaamalla funktionalismin peruskäsitteitä ja lähtökohtia enemmän. Esimerkiksi väitteelle, että funktionaalisesti suuntautuneessa kielentutkimuksessa tutkimus on käyttöpohjaista (*usage-based*) eli ”perustuu erilaisten aitojen kielenkäyttöaineistojen analyysiin” (s. 10), löytyy helposti vastaesimerkkejä kirjan omistakin artikkeleista. Niin Talmy, Langacker, Goldberg kuin Ducrot’kin, siis enemmistö kokoelman klassikoista perustaa teoreettiset pohdintansa itse keksittyjen esimerkkien varaan. Niinpä käyttöpohjaisuuden aineistolähtöisyyttä vaativan suuntauksen ja kielikompetenssiin perustuvan käyttötiedon välistä suhdetta olisi voinut vielä problematisoida. Tämä on yleisesti mielestäni yksi kielentutkimuksen metateorian haastavimmista ja ajankohtaisimmista kysymyksistä. Kuten Tuomas Huomo ja Jari Sivonen artikkelissaan esittelevät (s. 34–38), kognitivisteista Talmy

¹ Oman käsittelynsä ansaitsisi koko dikotomian ylläpidon mielekkyys ja motiivit sekä keskenään vastinpareiksi asetettujen funktionaalisen ja autonomisen kielentutkimuksen osin perusteltu ja osin näennäinen vastakohtaisuus.

on pohtinut omaa introspektion käyttöönsä juuri tästä näkökulmasta, vaikka hän ei tee-kään eroa intuition ja introspektion välille (ks. Itkonen 2008). Myös eri artikkeleissa käyttöpohjaisuutta painotetaan eri näkökulmista (vrt. s. 50 ja 81–84). Joka tapauksessa funktionalistisen tutkimuksen sisällä vaatimukseksi nousutta nykyistä metodologista ehtoa (esim. s. 34), että olisi käytettävä vain aitoja aineistoja, ei voi muutta mutkitta nostaa suuntausta yksinomaan kuvailevaksi ominaisuudeksi; premissiä ei voi nostaa argumentiksi. Sen sijaan käyttöpohjaisuuden ja kielitajun välistä suhdetta olisi hyvä yleisestikin pohtia nykyistä enemmän.

Vaikka johdannossa (s. 14) kehoitetaan-kin lukijaa tarkkailemaan eri artikkeleissa erilaisten käsitteiden (esim. *kielioppi, muoto, merkitys, vuorovaikutus, funktio, sosiaalisuus* ym.) erilaisia merkityksiä, siihen olisi kuitenkin voitu laatia kokoavaa yhteenvetoa näistä. Käyttöpohjaisuuden lisäksi esimerkiksi *autonomisuuden ja funktionaalisuuden* välisiä eroja ja kytkentöjä olisi voitu tarkastella lähemmin, jotta nähtäisiin, että näkemyserot rakentuvat usein teoreettis-metodologisten jatkumoiden, pikemmin kuin tiukkojen dikotomioiden, varaan (esim. Croft 1995) ja että itse termit ovat usein monimerkityksisiä (esim. Newmeyer 2000 [1998]: luku 2). Myös kysymykset siitä Mitä kieli on? ja Mistä kieli tulee? (s. 10) ovat sellaisinaan varmaankin liian laajoja ja yleisiä rajatakseen kognitiivis-funktionaalis-typologista kielentutkimusta alueena, koska myös esimerkiksi generatiivisessa suuntauksessa, ja uskoakseni kaikissa muissakin kielentutkimuksen suuntauksissa, pyritään ainakin jollain tasolla vastaamaan näihin perimmäisiin kysymyksiin. Lisäksi yhteinen taustaoletus, että ”kielen rakenne ei ole erillään merkityksestä” (s. 10), yhdistää tiettyjä artikkelikokoelmassa käsiteltyjä tutkijoita strukturalismiinkin hyvin saussurelaisen merkkikäsitteilyn myötä (esim. Langackerin

kuvaama symbolisaatio ja eräät konstruktiokieliopin suuntauukset). Kuten todettua perusteellisempi historiallinen käsitteiden taustoitus olisi ollut paikallaan ja myös hyvin tervetullut. Asetuttuani näin vaativan lukijan rooliin koin, että hitusen ontoksi teoksen johdanto edellä mainituista syistä jää. Sisäisesti kovin heterogeeniseen tutkimusalueeseen kuuluvia tutkijoita tuntuvat nyt korostetusti yhdistävän myös ennen kaikkea tieteesosio-logiset tekijät (esim. chomskylaisuuden vastustaminen).

Yhtä kaikki, vaikka kognitiivis-funktionaalis-typologinen kielentutkimus on kovin laaja kenttä, voi näiden suuntausten sisältä hahmottaa kolme suhteellisen yhtenäistä tutkimustraditiota: kognitiivinen kielentutkimus, diskurssi-funktionaalinen kielentutkimus ja typologinen kielentutkimus. Ensimmäistä suuntausta edustavat kirjassa Talmy, Langacker ja Goldberg, toista Chafe, Thompson sekä Ducrot ja kolmatta selvimmin Greenberg. Toinen tapa jaotella teoksen klassikoita on huomata, että kaikki muut paitsi Ducrot, joka nousee ranskalaisesta argumentaation tutkimuksen perinteestä, edustavat angloamerikkalaista lingvistiikkaa. Siinä ovat vaikuttaneet sekä Chomskyn teoriali että vanhastaan vahva alkuperäiskielten antropologis-deskriptiivinen traditio.

Kaikkia artikkeleita myös yhdistää korostetusti asetelma tutkijasta ja tämän tuotannosta, mikä on tietoisesti valittu tie, jolle on ollut jo olemassa mallikin (Dufva & Lähteenmäki 2002). Tämä sitoo kirjan tiukaksi paketiksi, jossa artikkelit ovat sekä tiiviin informatiivisesti kirjoitettuja että asiallisesti toimitettuja. Ilahduttavaa on myös se, että kutakin tutkijaa on sidottu mahdollisuuksien mukaan taustansa, mikä auttaa historiallisten jatkumoiden hahmottamisessa. Ainoa jossain määrin häiritsevä piirre on paikka paikoin korostuva superlatiivien viljely; luullakseni vähempikin riittäisi.

Nyt siirryn johdannon käsittelystä itse artikkeleihin. Artikkelikokoelman kognitiivisteista lukiessa herää ponnistelematta mieleen muutama kysymys: miksi Talmy ja Langacker, mutta eivät esimerkiksi myös vaikkapa Lakoff ja Fauconnier? Jälkimmäiset kyllä nousevat kirjoituksissa esiin. Tuntien vähänkin Huumon ja Onikki-Rantajääskön tutkijaprofiileja nämä valinnat olivat luonnolliset. Yleisellä tasolla kiinnittää huomiota, että varhaiset kognitiivistit (esim. Talmy, Langacker, Lakoff) tekivät runsaasti kovin samantyyppistä tutkimusta ilmeisesti toisistaan ainakin osittain riippumatta, muun muassa kuvio/taustajaon operationaalistamisessa kielenilmiöiden kuvaamiseen. Tämän taustalla vaikuttanee hahmopsykologian perinne ja luultavasti myös behaviorismin syrjäyttäneen kognitiivisen psykologian nousu 60- ja 70-lukujen taitteessa. Tätä puolta olisi voitu ehkä avata hiukan samassa yhteydessä, kun Langackerin *Space Grammar* vaihtui kognitiiviseksi kieliopiksi (s. 46). Muuten Onikki-Rantajääskön esittelemänä Langackerin uran kuvaus on kylä erittäin perusteellisesti kirjoitettu kaihtamatta sitä kohtaan esitettyä kritiikkiäkään (s. 46, 49, 67). Talmyn muun työn selostamisen lisäksi Huumon ja Sivosen artikkelin ansioksi on laskettava tämän kielitajun käsitteellisen erittelyn (nk. *offline-* ja *online-introspektio*) ja tärkeyden osoittaminen kaikessa kielen tutkimuksessa (s. 34–38). Hedelmällisen jatkokeskustelun tällaiselle tarjoaisi se, että esimerkiksi empiiriseen aineistoon perustavan vuorovaikutuslingvistiikankin puolella pysähdyttäisiin aika ajoin pohtimaan kielitajun osuutta tutkimuksessa ja jäsennettäisiin alan metodologiaa metateoreettisesti.

Goldbergin konstruktiokielioppinäkemystä kuvattaessa pistää silmään Goldbergin pyrkimys jaotella tutkimusalan kenttää erilaisiin ryhmiin erilaisin perustein (s. 84–87). Tämä on mielestäni sikäli erikoista, että konstruktiokielioppi on ensinnäkin joka tapauksessa

kohtuullisen pieni kielentutkimuksen teoreettinen haara, että tällaiselle jaottelulle (siinä mielessä kuin Jaakko Leino kirjan artikkelissa asiaa tulkitsee) voisi nähdä alan sisäistä mielekkyyttä. Toiseksi ja ennen kaikkea konstruktiokieliopin harrastajain keskeisimpänä tarmon kohteena tulisi olla itse *konstruktion* käsite, sen alinomainen (uudelleen-) määrittely ja sen rajojen kartoittaminen soveltamalla sitä aiemmin konstruktiokieliopin näkökulmasta koetlemattomiin kielenilmiöihin. Koska Goldberg on kokoelman klassikoista nuorin, Leinon artikkelissa on nähtävissä paikka paikoin tieteesosiologisesti merkille pantavia ja esimerkinomaisia piirteitä siitä, kuinka käynnissä oleva alan- ja asemienmäärittely voi tapahtua.

Diskurssifunktionalisteista ensimmäisenä vastaan tulee Chafe. Laaja perehtyminen kenttätutkijana Amerikan eri alkuperäiskieliin (s. 101–102) ei voinut olla vaikuttamatta Chafen omaksumaan metodologiseen tyyliin käyttää johdonmukaisesti aitoja tallenteita ja korpusaineistoja kaiken tutkimuksensa pohjana. Kuten Ritva Laury perustellusti esittää (s. 105), tässä suhteessa Chafe on ollut todellinen edelläkävijä, ja koko hänen tuotantonsa laaja-alaisuus kertomusstrategioista, informaationkulusta sekä puhutun ja kirjoitetun kielen eroista toteuttaa tätä vakaumusta. Huomionarvoista on se, että Chafe on ennen kaikkea elävästä kielenkäytöstä ja sen ongelmista kiinnostunut ”ilmiölingvisti” Yhdysvalloissa aikana, jolloin olisi Chafen kaltaisen tutkijan generativismin teoreettisessa paineessa luullut joutuvan perustelemaan avoimemmin valitsemaansa naturalistista metodologiaa. Tätä ajattelun mielenkiintoista lukea myös Chafen ajatuksia kielitieteen teorioista ja teorioinnista yleensä (Chafe 2002: 255).

Pentti Haddingtonin ja Elise Kärkkäisen esittelemään Thompsoniin tultaessa alkaa näkyä jo avoimemmin perinteisen kieliopin kategorioiden uudelleen määrittäminen vuo-

rovaikutuslingvistiikan valossa. Thompsonin (ja kollegoidensa) tutkimukset muun muassa relatiivilauseista, komplementtilauseista, lisäyksistä, transitiivisuudesta ja argumenttirakenteista sekä tuovat esiin uutta kielellisen ja sosiaalisen toiminnan suhteista että herättävät arvioivaa ja kriittistäkin suhtautumista perinteisiin näkemyksiin. Edellinen on aina tervetullutta, jälkimmäiseen en ole enää osannut suhtautua aivan niin varauksettomasti. Esimerkiksi Thompson ja Hopper kyseenalaistavat argumenttirakenteen käsitteen sillä perusteella, että diskurssissa korkean transitiivisuuden asteen saavat ilmaukset ovat harvinaisia (s. 134–142).² Herää kysymys, kumoako alhainen synkroninen frekvenssi (*parole*-ilmiö) automaattisesti sen, mitä kielen systeemistä (*langue*) voidaan sanoa. Eikö kielen systeemissä tai ilmaisuvarannossa oleva potentia eli tarjolla olevat mahdollisuudet ole lopulta käytön tai toteutumisen kannalta tietyllä tapaa kontingenttia, siis jonkin mahdollisuuden toteutumista ja toisen toteutumattomuutta? Esimerkiksi kielen systeemi ei määrää, kuinka vaikkapa keskustelua käydään, mutta se tarjoaa siihen kielellisiä mahdollisuuksia, jotka tilanteisesti toteutuvat, niin kuin sattuvat toteutumaan. Vähintäänkin kielen käytössä toteutuvien toteutumien (esim. argumenttirakenteiden konkreettisten reaalistumien) frekvenssin suhde systeemiin ja niiden keskinäinen vaikutussuhde on itsessään erillinen ja tärkeä filosofinen kysymyksensä. Usein jää se tunne, että korostetusti *langue*'iin keskittyvä (ns. autonominen) kielentutkimus ja korostetusti *parole*en keskittyvä (ns. empiiris-funktionaalinen) kielentutkimus puhuvat kielen ilmiöistä siinä määrin eri tasoilla ja eri

² Kun tiedetään, kuinka paljon esimerkiksi Goldbergin tutkimus perustuu juuri argumenttirakenteen käsitteeseen, niin kognitiivis-funktionaalisen tyypologisen kielentutkimuksen alan sisään mahtuu suorastaan toisiinsa nähden aivan vastakkaisiakin näkemyksiä. Tätä ei tarvitse pitää kiusallisena ongelmana, vaan pikemminkin metateoreettisen keskustelun herättelijänä.

lähtökohdista, että niiden asettaminen keskinäiseen nokitteluasetelmaan ei vaikuta aina parhaalta ratkaisulta. Nähdäkseni sovitteluvaa metateoriaa tarvittaisiin.

Ylipäätään – ja arvottomasta tässä mitenkään yksittäisiä tutkijoita tai tutkimussuuntauksia – erotteleva jako autonomiseen ”noja-tuolikielitieteeseen” ja empiirisiin aineistoihin tukevaan funktionaaliseen kielentutkimukseen (kuten kirjan sivulla 152 tehdään, ja tätä itsekkin tässä tietysti retorisesti kärjistän) ei ole mielestäni hedelmällinen ilman kunnollista metateoreettista selvitystyötä (esim. Nyman 2000: 60–61). Nähdäkseni funktionaalisen tutkimuksen pyrkimys hankkia ja saada legitiimi paikka autonomisen kielentutkimuksen rinnalle on yhdellä tapaa ollut varmasti myös tieteen sosiologinen kompensatioliike kauan yksipuolisena olleen tutkimuksen rikastamiseksi, mikä on enemmän kuin oikeutettua. Metateoriasta se ei kuitenkaan vapauta: sama analyttisyys ja harkitseva punnitseminen on mielestäni kohdistettava yleisesti tutkimuksen teoreettisiin ja metodologisiin lähtökohtiin, erotteluihin ja johtopäätöksiin kuin esimerkiksi kielen rakenteiden käyttöyhteydestä kumpuaviin hienoihin vivahteisiin. Tämän voi ajatella olevan 2000-lukulaisen kielitieteen metateoreettinen velka 1900-luvun lopun suuntaansa etsivälle ja moniaalle haarovalle metodisesti ja teoreettisesti pluralistiselle kielentutkimukselle.

Edellä sanottu edellyttäisi esimerkiksi ns. *written language bias* -problematiikan (s. 138, ks. Linell 2005) (uudelleen)avaamista sekä sellaisten vanhojen ja osin keskenään analogisten käsitteparien kuin esimerkiksi *ergon/energeia* (von Humboldt, vrt. Aristoteleen *heksis, ergon ja energeia*), *langue/parole* (de Saussure), *Sprachgebilde/Sprechakt* (Trubetzkoy) *emic/etic* (Pike) *kompetenssi/performanssi* (Chomsky), *type/token* (Lyons) ja niiden välisten keskinäisten suhteiden ja rajapintojen jatkuva selvittämistä. Kielentutkimuksen

eri suuntauksia ei tarvitsisi nähdä niinkään toisensa poissulkevinä vaan mieluummin usein enemmän toisiaan täydentävinä lähestymistapoina.

Edellä esitetty huomioon ottaen kirjan loppuun sijoittuva Ulla Tuomاران esittelemä Ducrot näyttäytyy kielen käytön ja argumentaation teoreetikkona (s. 184) metodologisessa kontrastissa esimerkiksi Chafeen ja Thompsoniin. Hän näkee pragmatiikan sisältyvän semantiikkaan siten, että ”lausuman merkitys pitää sisällään lausuman tilannekohtaiset käyttöohjeet” (s. 187). Tämä herättää jälleen periaatteellisen kysymyksen siitä, minkä verran pragmatiikasta lopulta on kielitajumme ja teoretisoinnin varassa esitettävää tietoa ja miksi, miten ja missä suhteessa tarvitaan autenttistakin aineistoa sekä täydentämään että antamaan uutta tietoa (s. 199).

Matti Miestamolla on artikkelikokoelman klassikoista otollisimmin riittävän historiallinen ote, sillä Greenberg on teoksen ainoa edesmennyt tutkija, jonka varhaisimmat merkittävät kirjoitukset ovat nekin jo yli puolen vuosisadan ikäisiä. Greenbergiä voinee pitää varauksetta klassikkona. Hän myös painii sikäli eri sarjassa kuin muut edellä kuvatut tutkijat, että hänen tuotantonsa perusajatukseksi oli etsiä ja löytää maailman kielistä niitä koskevia mahdollisia universaaleja ja piirrekorrelaatioita. Greenbergin tuotannosta on vaikea nostaa mitään yksittäistä seikkaa tarkastelun kohteeksi, siksi perustavanlaatuisia hänen tutkimuksensa on ollut empiirisen kielitypologian kannalta. Otosten ja vertailtavuuden perusteet, ei-implikationaaliset ja implikationaaliset universaalit, ilmiöiden tyyppittely, korrelaatiot, dominanssi, harmonia, tunnusmerkisyys ja frekvenssi ovat kaikki Greenbergin työstä nousevia peruskäsitteitä (s. 157–178). Ne ovat olleet kehittämässä sitä väljää typologista viitekehystä, jossa maailman kieliä koskevan substanssitudon kasvattamisen lisäksi yhä pohditaan tarpeel-

lisia teoreettisia seikkoja koskien esimerkiksi aineistojen otantaperiaatteita, tilastomenetelmien soveltamista ja kieltenvälisten vertailun perustamista semantiikkaan tai oletettuihin jaettuihin kognitiivisiin käsiterakenteisiin.

Ehkä Greenbergiä lukuun ottamatta kirjassa esiteltyjen tutkijoiden asema todellisina historiallisina klassikkoina on pitkälti ajan ratkaistavissa, kuten teoksen toimittajatkin toteavat. Muuten kokoelman artikkeleita lukiessa ja kokonaisuutta suhteuttaessa klassikkouteen ja varsinkin sen historiallisesti painotettuun tulkintaan nousee pakottamatta pintaan kirjan tietynlainen *pro domo*-tyyppinen luonne. Artikkelit, jotka muuten ovat asiallisesti ja asiantuntevasti kirjoitettuja kautta linjan, ovat aiheiltaan ajallisesti turhan läheisiä historiankirjoituksen kannalta (kun kirjaa niin tulkitsee) ja toisaalta kirjoittajatkin pitäytyvät läheisimmin juuri oman alansa huippunimeen. Tätä tarkoitan sillä, että klassikko-näkökulmaa jää ”sisäisesti” heikokkoksi juonteeksi koko kokoelmaa ajatellen. Aika näyttää.

Silti klassikko-ajatus motivoi ”ulkoisesti” kirjaa sikäli, että se viittaa jo otsikollaankin Hannele Dufvan ja Mika Lähteenmäen (2002) toimittamaan *Kielentutkimuksen klassikoita*-kokoelmaan. Näin ja muin viittein se tulee virittäneeksi erittäin positiivisen odotushorisontin, jota täyttämään odotettaisiin varmaan mieluusti uusia samantyyppisiä kokoelmia (myös s. 8–9). Yleislingvististen klassikkojen lisäksi esimerkiksi kieli- tai kieliryhmäkohtaisia (germaaniset, romaaniset, slaavilaiset jne. kielet) ja meikäläisestä näkökulmasta vähemmän tunnettuja kielentutkimuksen perinteitä (esim. intialainen, kiinalainen, arabialainen) sekä ”pienempiä” lingvistejäkin soisi avattavan käsillä olevan kokoelman tapaan. Myös lingvistiikan historian suomenkielisestä, Auli Hakulisen suomentamasta yleisesityksestä on vierähtänyt jo tovi (Ivić 1966). Yhtä lailla henkilökeskeisestä käsittelytavasta voisi myös tinkiä ja nostaa esimerkiksi merkittäviä yksittäisiä

lingvistisiä teoksia tarkasteluun tai keskittyä enemmän kokonaisuun aikakausiin, koulukuntiin ja näiden välisiin eroihin. Mahdollisuuksia on monia, ja mikäli tulevaisuudessa sattuisikin ilmestymään jokin edellä kuvatun lainen teos suomenkielisen lingvistiikan historiografisen sarjan – näin tohdin jo nyt todeta – kasvattamiseksi, niin *Kielentutkimuksen modernit klassikot* todella ylittäisi itsensä. Hartaasti toivon näin tapahtuvan.

Pentti Haddingtonin ja Jari Sivosen toimittama artikkelikokoelma *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* sopii lingvistille kuin lingvistille ja myös opiskelijoille erikoisalojen tuntemuksen syventämiseksi. Se antaa hyvän yleiskuvan nykykielentutkimuksen yhden alueen tutkimusintresseistä ja lähihistoriasta. Lämpimästi suosittelen ja vielä lämpimämmin suosittelen, että tällaisia kirjoitettaisiin pian lisää.

Markus Hamunen

Helsingin yliopisto, suomen kieli
markus.hamunen@helsinki.fi

KIRJALLISUUTTA

- Brattico, P. (2008). *Biolingvistiikka: johdatus kielien biologiaan, evoluutioon ja kognitiivisiin perusteisiin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Chafe, W. (2002). Searching for meaning in language. A memoir. *Historiographia Linguistica* XXIX: 1/2.245–261. Amsterdam: John Benjamins.
- Croft, W. (1995). Autonomy and Functionalist Linguistics. *Language* 71: 490–532.
- Dufva, H. & Lähteenmäki, M. (toim.) (2002). *Kielentutkimuksen klassikoita*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 4. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Itkonen, E. (2008). Concerning the Role of Consciousness in Linguistics. *Journal of Consciousness Studies* 15: 6: 15–33.
- Ivić, M. (1966). *Kielitiede ennen ja nyt*. Suomentanut Auli Hakulinen. Tietolipas 46. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jackendoff, R. (1990). *Semantic structures*. Current studies in linguistics 18. Cambridge: MIT Press.
- Kibbee, D. A. (toim.) (2010). *Chomskyan (R)evolutions*. Amsterdam: John Benjamins.
- Koerner, E. F. K. (2006). The development of linguistic historiography – history, methodology, and present state. Teoksessa S. Auroux, E. F. K. Koerner, H.-J. Niederehe, K. Versteegh & S. Philipps (toim.) *History of the language sciences: an international handbook on the evolution of the study of language from the beginnings to the present = Geschichte der Sprachwissenschaften: ein internationales Handbuch zur Entwicklung der Sprachforschung von den Anfängen bis zur Gegenwart = Histoire des sciences du langage: manuel international sur l'évolution de l'étude du langage des origines à nos jours* (Vol. 3) s. 2802–2820. Handbooks of linguistics and communication science = Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Berlin: Walter de Gruyter.
- Leiwo, M. (2002). Kuka ja mikä [oli ja on]kaan Chomsky? Teoksessa H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.) *Kielentutkimuksen klassikoita* s. 66–88. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 4. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Linell, P. (2005). *The written language bias in linguistics: its nature, origins and transformation*. London: Routledge.
- Newmeyer, F. J. (2000, [1998]). *Language Form and Language Function*. 2. painos. Cambridge: MIT Press.
- Niemi, J. (1996, [1990]). Autonomisen kielitieteen perusteita ja kehitystä: generatiivinen syntaksi. Opetusmonisteita, 2. Joensuu: Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto.
- Nyman, M. (2000). Näkymätön käsi ja kielitieteen epistemologia. *Virittäjä* 104: 46–70.